

СОЦІАЛЬНИЙ ВПЛИВ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК, ЗНАЧЕННЯ ТА МЕТОДИКА ВИМІРЮВАННЯ

Середа С. В., асистент кафедри документознавства та
української мови

Національний аерокосмічний університет «Харківський
авіаційний інститут»

Бібліотечна справа, як і будь-яка інша, включає в себе аналіз роботи за певний період, оцінку її результатів, для подальшого вдосконалення і планування. Переважно, це про звітність у цифрах та статистичні дані. Але для вимірювання ефективності діяльності бібліотечних установ не менш важливими є якісні або відносні показники, зокрема соціальної важливості бібліотеки для суспільства. Хоча бібліотечна статистика має своє значення, такі показники, як кількість книговидач, заходів або відвідуваність, лише демонструють використання ресурсів, але не відображають повною мірою справжню цінність та вплив, який мають бібліотеки для своїх громад.

Соціальний вплив діяльності бібліотек – це зміни, що відбуваються у житті окремих людей, громад та суспільства внаслідок їхньої діяльності. Це не лише кількісні результати, а й якісні трансформації, які сприяють розвитку, покращенню якості життя та зміцненню соціального капіталу. Виокремлюють такі рівні впливу:

– **індивідуальний** – бібліотеки впливають на покращення доступу до знань, освіти та інформації, зростання рівня цифрової грамотності та критичного мислення, особистісний розвиток та розширення можливостей для самореалізації;

– **на рівні громади** – бібліотеки зміцнюють соціальні зв'язки та активізують громадянське суспільство, створюють безпечні і доступні простори для спілкування та співпраці;

– **на рівні суспільства** – бібліотеки сприяють рівності, інклюзії та соціальній інтеграції, підтримують демократичні процеси через забезпечення вільного доступу до інформації, стимулюють інновації та економічне зростання через розвиток

людського потенціалу, підтримують культурне різноманіття та збереження історичної спадщини.

Суспільний вплив бібліотек на громади може бути багатограним і виявлятися у різних аспектах життя. Виокремлюють кілька ключових напрямів такого впливу, це: підтримання освіти та громадської активності; сприяння культурному розвитку; економічний розвиток; соціальна інклюзія та підтримання вразливих груп; сприяння сталому розвитку (інформування за темами екології та соціальної відповідальності); покращення громадського здоров'я (поширення знань про здоровий спосіб життя через літературу та просвітницькі заходи, організацію клубів здоров'я тощо).

Фахівці інших країн уже мають певний досвід і спеціально розроблені системи. Зарубіжні бібліотеки використовують різні методи та інструменти для вимірювання соціального впливу своєї діяльності, враховуючи як кількісні, так і якісні підходи. У США – це Project Outcome, у Канаді – Library Impact Ontario.

У 2021 році бібліотека м. Роскільде в Данії та консалтингова агенція Seismonaut об'єдналися з метою вийти за рамки цифр та розширити сутність впливу від «скільки книг видала бібліотека» до «що означає для громадян взяти книгу напрокат». Метод, який був розроблений, ґрунтується на британському дослідженні The Arts Council England «Розуміння цінності та впливу культурного досвіду» Мистецької ради Англії. Результати дослідження показали, що для громадян Данії відвідування бібліотеки більше, ніж число в електронній таблиці. Пізніше, на основі вищезгаданого методу, було розроблено The Impact Compass. Компас впливу – це, по суті, інструмент для розуміння впливу культурного досвіду на громадськість. Компас впливу складається з 4 вимірів впливу – емоційного, інтелектуального, соціального та творчого – і 12 параметрів (рисунок 1). Разом вони формують структуру, яка розкриває те, що люди відчують під час зустрічі з бібліотеками та культурою. Це допомагає бібліотечним працівникам поставити правильні запитання та повністю дослідити вплив досвіду на громадськість.

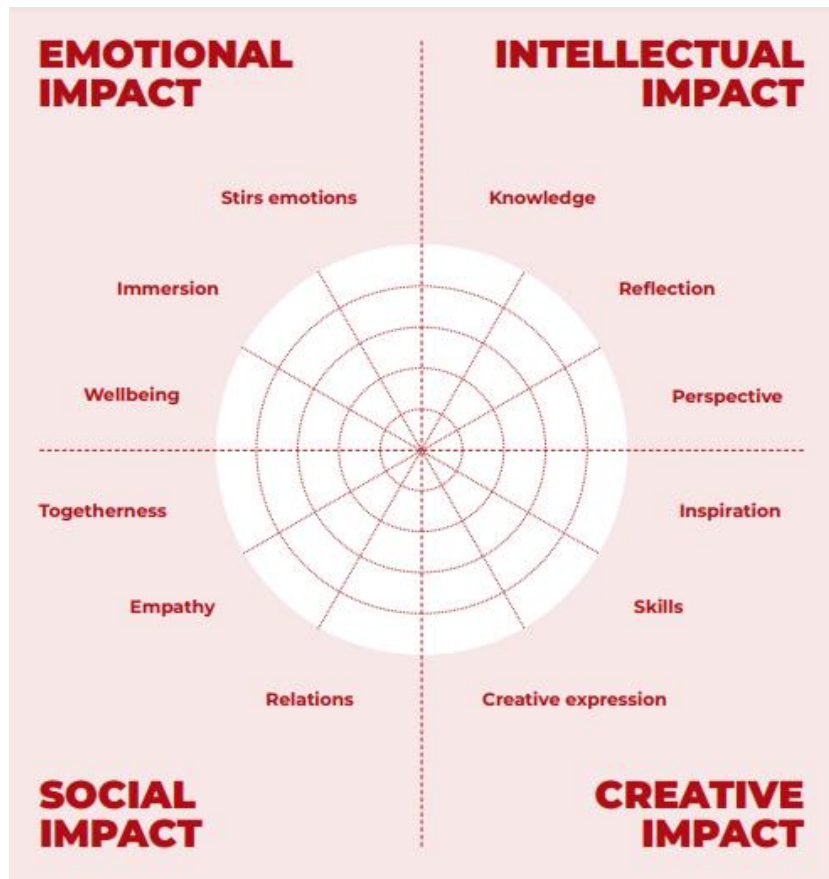

Рисунок 1 – Структура методу The Impact Compass (Компас впливу)

Тобто всі ці методи мають приблизно однаковий інструментарій і спрямовані на анонімне збирання думок користувачів про бібліотечні послуги і ресурси, що їм надаються. На прикладі застосування платформи Project Outcome процес відбувається таким чином: проєкт пропонує готові шаблони опитувань, інструменти для аналізу даних і навчальні матеріали, які допомагають бібліотекам усіх розмірів впроваджувати оцінку результатів. Бібліотеки проводять опитування після заходів чи використання послуг, щоб з'ясувати вплив на відвідувачів. Надалі зібрані дані автоматично обробляються та аналізуються за допомогою спеціальних онлайн-систем. В результаті бібліотеки отримують звіти, що показують, як їхні програми впливають на життя користувачів, а також порівняння з іншими бібліотеками. Наприклад, після курсів цифрової грамотності учасників просять відповісти на питання, чи покращили вони свої

технічні навички, чи почуваються впевненіше в користуванні комп'ютером і чи використовуватимуть нові знання у повсякденному житті. Відповіді допомагають зрозуміти, наскільки ефективними були курси та як їх можна покращити.

Згадаємо про ще один досвід європейських колег у вимірюванні соціального впливу роботи публічних бібліотек. Програма «Inspiring Learning for All» (ILFA), запроваджена в 2008 році Радою музеїв, бібліотек та архівів Великобританії (MLA), стала важливим кроком для оцінювання та вдосконалення освітньої ролі цих установ. Платформа містить інструменти самодіагностики та шаблони для звітності, які допомагають організаціям аналізувати свої сильні та слабкі сторони, визначати пріоритети розвитку та впроваджувати зміни, орієнтовані на потреби громади. В 2023 році бібліотеки Саффолку представили результати незалежного дослідження впливу своєї діяльності. Завдяки широкому спектру безкоштовних послуг у 45 філіях, бібліотеки Саффолку пропонують життєво важливі послуги місцевим громадам, охоплюючи людей різного віку, включаючи найбільш вразливі групи населення. Цей приклад є доказом того, що бібліотеки здатні адаптуватися до сучасних викликів і стати важливими інструментами для підвищення добробуту населення. Бібліотеки Саффолку демонструють, як інвестування в культурну інфраструктуру приносить довгострокові вигоди для суспільства.

Якщо говорити про практичну цінність результатів вимірювання соціального впливу діяльності бібліотеки, то, крім, використання цих даних для подальшого її розвитку, можна назвати ще декілька пунктів. По-перше, це ефективний спосіб обґрунтування фінансування роботи бібліотечної установи й залучення нових партнерів та грантів. Дані про соціальний, економічний та культурний вплив бібліотек допомагають переконати органи влади, донорів та громадськість у необхідності їх підтримки. По-друге, з'являються передумови до підвищення довіри громадськості. Якщо бібліотека регулярно оцінює свій вплив і публічно ділиться результатами, це зміцнює її репутацію як важливого суспільного інституту та підвищує імідж. Коли мешканці

бачать реальний вплив бібліотеки на їхнє життя (освіта, дозвілля, кар'єрні можливості), це сприяє їхній більшій залученості та підтриманню діяльності бібліотеки. По-третє, бібліотеки можуть переймати досвід, слідкуючи один за одним, ділитись історіями успіху, обговорювати разом результати, об'єднувати і аналізувати дані соціального впливу бібліотек певної громади, області, міста тощо.

Отже, вимірювання та подальше аналізування соціального впливу своєї діяльності допомагає бібліотекам краще розуміти, наскільки ті чи інші послуги мають значення для користувачів, чи є вони достатньо якісними тощо. Отримані результати оцінювання допомагають бібліотекам адаптувати свої програми до потреб відвідувачів та використовуються для демонстрації цінності бібліотек місцевим органам влади, донорам, громаді, а також для залучення нових грантів і партнерів. Вимірювання соціального впливу дає змогу бібліотекам демонструвати свою важливість для суспільства, покращувати свої послуги та бути завжди актуальними. Це важливий крок до підвищення прозорості та ефективності їхньої діяльності. Безумовно, використовуючи міжнародний досвід, українські бібліотеки можуть почерпнути для власного розвитку приклади інструментів для вимірювання соціального впливу.